

ARXIU D'ETNOGRAFIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA

FUNDACIÓ LLIURE DE
LA CÀTEDRA D'ÈTICA
FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES
DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

RESSENYA DELS TREBALLS
DEL SEGÓN CURS : 1916-1917
NOVES INVESTIGACIONS

BARCELONA

MCMXVII

ARXIU D'ETNOGRAFIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA

ARXIU D'ETNOGRAFIA I FOLKLORE
DE CATALUNYA

FUNDACIÓ LLIURE DE
LA CÀTEDRA D'ÈTICA
FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES
DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

RESSENYA DELS TREBALLS
DEL SEGÓN CURS : 1916-1917
NOVES INVESTIGACIONS

Extret del vol. II d'ESTUDIS I MATERIALS

BARCELONA

MCMXVII

R. 10.294

Passades les angoixes del període de la naixença, l'ARXIU comença, amb els treballs del segon curs, el període que podríem anomenar de l'edat heròica. I així com en la llavor esberlada per virtut d'un primer contacte amb les forces de la naturalesa, s'hi dibuixen embrionàriament les determinacions de l'arbre de demà; d'una manera consemblant, el resum ordenat del curs que acaba de finir, sembla donar l'impressió de que la nostra obra, malgrat l'immens camí que li toca recórrer, ha pres fesomia propia i inconfondible.

Aquest petit miracle — diem-ho amb cert orgull — s'és operat per obra i gracia de tots els elements integrants de l'ARXIU, però abans que tot mercès a l'empena formidable dels col·laboradors que, a l'excedir-se en la feina senyalada, han estalonat materialment a la Direcció llençant-la a l'exploració de nous i més dilatats horitzons.

I a l'expressar-nos en aquest llenguatge, no és que restem ni de molt satisfets de la jornada. Arreu notem deficiències: filles les unes de dificultats inherents a tota obra jovençana; derivades les altres de l'absoluta indotació en que avui per avui es troba l'ARXIU. La Direcció té necessitat de declarar, sense comentaris però en descàrrec de la propia consciència, que a la data en que cloem aquesta ressenya, publicat ja el volum I i en premsa el volum II, no ha rebut encara ni un cèntim de subvenció, malgrat les despeses considerables que'l funcionament de l'ARXIU implica i moltes altres perentòries necessitats que no hi ha hagut més remei que deixar d'atendre.

I ara passem a fer exàmen de consciència, relatant amb tota escrupulositat la tasca realisada.

SESSIONS ORDINARIES, DE TREBALL I EXTRAORDINARIES.— Les sessions ordinaries tingueren efecte els dijous de 6 a 8 de la tarda, des d'octubre a maig. En la primera, que fou el dia 4 d'octubre, el sotscriu Secretari donà lectura de la ressenya del Curs 1915-1916 i de la comunicació dirigida a la Mancomunitat de Catalunya, redactada pel Director, que s'inserta en altre lloc d'aquest volum. En les successives sessions es donà compte de les comunicacions cursades o rebudes, així com també dels materials que s'anaven rebent dels col·laboradors, i s'estudiaren i discutiren noves iniciatives i plans de treball.

Les necessitats creixents de l'ARXIU obligaren, a partir d'any nou, a celebrar sessions especials de treball, que tingueren efecte els dimecres de 6 a 8 del vespre. Des de la segona quinzena de juny aquestes sessions foren diaries, perllongant-se fins a mitjans d'agost. Objecte d'elles foren l'organització interna de l'ARXIU, la catalogació dels materials i publicacions rebuts i la preparació del present volum, a més del tràmit obligat del despatx de la correspondència. El número de comunicacions — entre rebudes, contestades o cursades per iniciativa de l'ARXIU — passa de 550, sense comptar les circulars impreses.

S'han celebrat quatre sessions extraordinaries. En la primera, celebrada el dia 28 de novembre de 1916 i organitzada d'acord amb la Secció de Folklore del *Centre Excursionista de Catalunya*, el Dr. Telesforo de Aranzadi disertà en el saló d'actes d'aquella entitat, sobre el tema *Plan de un Museo de Etnografía y Folklore en Cataluña*. En la segona, que tingué efecte el dia 15 de març de 1917 al saló del Consell de

la Universitat, D. Sebastià Farnés descapdellà el tema *Introducció al Corpus Paremiològic Català*. En la tercera, celebrada el dia 19 d'abril de 1917 en el mateix saló del Consell de la Universitat, el Dr. Tomàs Carreras i Artau discorregué sobre *Joaquim Costa i els estudis consuetudinaris a Espanya*. La quarta tingué efecte el dia 24 de maig de 1917 a casa del Mtre. Felip Pedrell, parlant aquest de *La canción popular española en los libros (tratados) de «tañer» de los vihuelistas seiscentistas*. La Srta. Concepció Badia cantà deliciosament els exemples musicals, acompanyada al piano per D. Frederic Longàs.

Aquestes sessions extraordinàries foren públiques, menys la del Mtre. Pedrell que, per raó de les condicions del local, anà per rigurosa invitació personal.

En altra part del present volum insertem el text íntegre de les conferències, excepte la del Sr. Farnés, que figurarà com a proèmi de la seva col·lecció, al publicar-se el *Corpus Paremiològic Català*.

ORGANISACIÓ INTERIOR DE L'ARXIU. PRIMERS TREBALLS DE SISTEMATISACIÓ. — A cada matèria li pertoca un ordre i una organització adequats a sa intrínseca naturalesa. Amb paciència, aspirem a imprimir a l'ARXIU una organització pròpia i escaienta, adaptada als fins que ell persegueix, original. Per això, i atents sempre a les lliçons que continuament ens anava donant la pràctica, havem ensajat una organització que ja des d'ara creiem provisional i subjecte a futures rectificacions, car ni pretenim haver resolt totes les dificultats que a diari se'ns presenten, ni ens proposem conservar els errors que en ella s'hi vagin descobrint.

Al rebre's un plec de materials d'un col·laborador, se'l guarda dins de la cartera corresponent a aquest col·laborador, on es troben tots els materials pel mateix en-

viats, agrupats per cursos. Cada plec és numerat, i dins de cada plec s'assigna un altre número a cada una de les notes o peces folklòriques que conté. Amb referència a cada una d'aquestes notes o peces, s'omple una papereta, en la qual s'hi fa constar la matèria d'una manera ben individualisada i concreta, el lloc de la recerca i el nom del col·lector, a més d'una signatura basada en les numeracions abans indicades i que té per objecte facilitar la busca del document dintre de l'ARXIU.

El mateix procediment s'aplica a les obres impreses, aprofitant el destriament que a posta en fem en la secció de publicacions registrades.

Les paperetes són agrupades per matèries: les variants del mateix tema, per ordre geogràfic. No està ben decidit encara quina serà la classificació de matèries a seguir. En aquest punt procurarem aprofitar-nos de les experiències d'altres organitzacions etnogràfiques, però sense oblidar les necessitats concretes i peculiars de la nostra empresa.

Amb aquest procediment es tendeix a realitzar l'ideal de l'ARXIU de que en el moment que precisi, pugui l'investigador tenir a mà una sèrie de paperetes que indiquin totes les notes que tenim arxivades i tot allò que sia publicat sobre un tema determinat. L'agrupació geogràfica de paperetes respòn a l'intent de demarcar l'àrea de qualsevol manifestació folklòrica — creència dita, pràctica, etc.,— dintre del territori català. Però hi ha més encara. Cal intentar la funció comparativa. Per aquest motiu, a més de les recerques en terres de llengua catalana (les quals propiament constituïxen nostra *àrea d'investigació*), ens proposem, auxiliant-nos del sistema abreuiat de paperetes, establir la comparació amb els pobles hispans (*àrea de comparació hispana*) i després amb tots els altres pobles (*àrea de comparació etnogràfica general*).

Aquests propòsits exigeixen una gran disciplina i acurament en les recerques per part dels col·laboradors. Per aquesta raó, la Direcció, a l'acusar rebut de les recerques inèdites, es permet fer algunes observacions, que hom les ha de pendre com una exigència imperiosa de la tasca de conjunt.

EXPANSIÓ DE L'ARXIU.—Ja advertirem l'any passat la conveniència — i ara tornem a insistir poderosament sobre ella — de que'ls col·laboradors d'una mateixa població, comarca o comunitat es constitueixin amicalment en nuclis de treballadors, en constant comunicació amb l'ARXIU.

Esment especial mereix en aquest sentit l'Agrupació Folklòrica del Seminari de Girona. Com havíem anunciat en la ressenya del curs passat, l'ARXIU oferí un premi de 50 pessetes i un accèssit de 15 al millor recull folklòric que's presentés al Certàmen organitzat per la Congregació Mariana del repetit Seminari. El resultat ha sigut per demés satisfactori. El premi fou adjudicat a un recull nodridíssim i variat, que oferí com a alta novetat un interessantíssim aplec de setanta cançons, en el qual la lletra va acompanyada de la tonada corresponent. Resultà ésser l'autor un jovíncel, En Lluís Comerma, qui es revelà de sobte com a folklorista de gran instint. L'accèssit fou adjudicat a un notable recull de l'Elies Pigem, ben conegut de l'ARXIU pels seus treballs anteriors. A més, fou concedida menció honorífica a En Frederic Vidal per la seva recerca *El tribut de les cent donzelles*. En la secció de « Recerques inèdites » donem compte minuciosos dels temes que integren els reculls esmentats, i per ells pot formar-se una idea de llur importància.

Vist l'èxit d'aquest primer concurs, l'ARXIU ha ofert també un premi i un accèssit d'igual quantitat per al

certàmen d'enguany. Les bases són les mateixes, treta alguna petita modificació aconsellada per l'experiència, com és ara que, si es tracta de cançons, és indispensable la tonada.

Per iniciativa dels bibliotecaris de dit Seminari, Mn. Carles de Bolós i N'Agustí Burgas, i com un capítol especial dins la Biblioteca Gironina, s'obrí una secció de goigs i altres manifestacions de la religiositat popular de la Diòcesi. Deferint amablement i entusiasta el Sr. Bisbe de Girona, l'Il·lm. Dr. Francisco de P. Mas, a una invitació de l'ARXIU, pregà als rectors i ecònoms, en circular inscrita en el Butlletí Eclesiàstic de la Diòcesi, del dia 26 de febrer de 1917, que totes les remeses de goigs, etc., que fessin a la Biblioteca fossin per duplicat, per tal de poder-ne trametre a l'ARXIU un exemplar. La collita ha sigut apreciable i ens és plaent fer constar des d'aquí el zel posat en interès de l'ARXIU en aquest punt pels esmentats col·laboradors senyors Bolós i Burgas.

Altres recercadors ha anat revelant l'Agrupació Folklòrica del Seminari de Girona, a jutjar pels materials, molt apreciables, remesos a l'ARXIU. En Tomàs Noguera i Musqueras té molt avençada una Bibliografia folklòrica de les comarques gironines. Com a clausura del curs, Mn. Xavier Carbó, ànima de l'Agrupació, llegí un discurs documentadíssim, molt ben orientat i rublert d'observacions fondes i oportunes, en el que enaltí i mostrà tota la transcendència científica i pedagògica de l'obra col·lectiva de l'ARXIU.

També a l'Escola Normal de Mestres de Girona, s'és iniciat un moviment prometedor. El professor de Literatura Mn. I. Enric Jordà ha establert l'iniciativa d'invitar els seus alumnes a la recerca de temes folklòrics. Fruit d'aquesta iniciativa són dues interessants monografies de l'alumne En P. Climent Ferràn, de les

quals donem compte en el lloc corresponent. També els professors del mateix centre Srs. J. Gomis Llambias i Sobrequés, han començat a treballar en igual sentit.

VIDA DE RELACIÓ.—Durant el present curs han esdevingut més estretes les relacions amb la Secció Filològica de l'*Institut d'Estudis Catalans* i amb el *Centre Excursionista de Catalunya*, per raó de la participació en empreses d'interès comú.

Entre les moltes comunicacions rebudes cal esmentar : una de la Secció d'Etnografia basca del *Museo Municipal de San Sebastián*, endressant a l'ARXIU una efusiva felicitació per la obra iniciada; altra de la *Cambrà de Comers i Navegació de Barcelona*, prenent nota d'una moció de l'ARXIU excitant-la a recollir els usos i costums mercantils de Barcelona i de Catalunya; altra de la *Folk Song Society* de Londres, encoratjant a l'ARXIU en la tasca de recollir les cançons populars i adjuntant unes interessants instruccions sobre aquest assumpte; altra del *Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* enviant la col·lecció de la revista *Man* corresponent a 1916; i altra molt afectuosa del *Centre d'Études franco-hispaniques* de la Universitat de París.

L'ARXIU ha entrat en relacions amb l'*Orfeó Català*, el *Museu Social*, la Societat cívica *La Ciutat Jardí* i el *Centre Excursionista de Vich*, establint l'intercanvi de publicacions. A més s'ha vist favoregut per una pila de revistes i publicacions comarcals catalanes que inserten estudis i materials folklòrics, l'anotació precisa dels quals pot veure's en la secció de «Publicacions registrades».

INTERCANVI AMB PORTUGAL.—Devem als bons oficis del Sr. D. Ricardo Rosa i Alberti, de Lisboa, el

canvi amb *Terra Portuguesa*, revista d'Arqueologia artística i Etnografia, que dirigeix el Dr. Vergilio Correia.

Una de les notes més simpàtiques i de més alt interès del Congrés de Ciències, de Sevilla, inaugurat en maig darrer pel rei d'Espanya, i al qual hi assistí una nodrida i selecta representació de la ciència portuguesa, presidida pels doctors Gomes Teixeira i Costa Lobo, fou la conveniència, solemnement proclamada, d'estrènyer les relacions científiques hispano-portugueses com a mitjà pràctic d'arribar a una confraternitat ibèrica. L'ARXIU, que estigué personalment representat en l'esmentat Congrés pel seu Director, deu a l'alta autoritat i prestigi del Dr. Gomes Teixeira, Rector de la Universitat de Porto, importants relacions. Pel seu conducte s'és establert l'intercanvi amb els *Annaes scientificos da Academia polytechnica do Porto*, publicació que dirigeix el mateix Dr. Gomes Teixeira, i en la qual s'inserten interessants contribucions d'Antropologia portuguesa; amb la *Revista Lusitana*, arxiu d'estudis filològics i etnològics relatius a Portugal, que dirigeix el Dr. Josep Leite de Vasconcellos, professor de la Facultat de Lletres de Lisboa i Director-fundador del Museu Etnològic Portuguès; amb la revista *Lusa*, de Viana-do-Castelo, dirigida pel Sr. Cláudio Basto, que inserta estudis i materials etnogràfics, especialment de l'Alto Minho; i amb els senyors Dr. A. Augusto Mendes Corrêa, professor d'Antropologia de la Facultat de Ciències de Porto i A. Aurelio da Costa Ferreira, de l'Institut d'Anatomia i Director de la Casa Pia de Lisboa, els quals ens han fet ofrena de interessants publicacions.

No cal dir amb quina satisfacció consignem avui aquest primer resultat, així com el desig vivíssim d'ampliar i estrènyer les relacions amb el moviment

etnogràfic portuguès, d'interès tant immediat per als fins que persegueix l'ARXIU.

VISITES. — L'ARXIU està sempre disposat a rebre inspiracions vinguin d'on vinguin. Perxò un dels seus propòsits es organitzar anyalment visites complementaries de les sessions del curs.

Enguany, el Director i un grup d'assistents visitaren el *Laboratori de Fonètica Experimental* (Secció de Filologia de l'*Institut d'Estudis Catalans*) que dirigeix el Dr. Pere Barnils, qui donà detallades i molt interessants explicacions sobre el funcionament d'aquesta institució i ses aplicacions possibles al Folklore, especialment en ordre a la recollecció de les cançons populars.

També visitaren la Biblioteca folklòrica del professor Rossend Serra i Pagés, de qui escoltaren instructives ensenyances, derivades d'una tasca d'investigació perseverant i concienzosa. El Sr. Serra i Pagés, a més de les seves obres, ha suministat generosament a l'ARXIU indicacions i notes bibliogràfiques d'interès.

Per la seva part, l'ARXIU ha rebut la visita dels següents senyors : D. Lluís Cebrià Mezquita, D. Francisco Martínez i Martínez, D. Estanislau Alberola, D. Lluís Pardo Giménez i D. J. M. Manuel Cortina, de València; D. Antoni Pol i D. Joà Estelrich, de Mallorca; D. Josep Saderra, d'Olot; D. Josep Montanyà, del Seminari de Comillas (Santander), i el P. José Antonio de San Sebastián, musicògraf i folklorista basc.

DONATIUS EXTRAORDINARIS. — Una bona part del fons bibliogràfic de l'ARXIU és fruit de la generositat dels seus col·laboradors i d'altres persones interessades en l'èxit de la nostra obra.

Feta per endavant aquesta advertència, estimem un deure remarcar l'importància efectiva o estimulante

d'alguns dels donatius fets enguany. Devem a la generositat de la *Real Academia de Ciencias Morales y Políticas* de Madrid la seva superba col·lecció de monografies de Dret consuetudinari i Economia popular d'Espanya; a la família del que fou catedràtic d'aquesta Facultat de Filosofia i Lletres, Dr. Gaietà Vidal de Valenciano (per mà de D. Eduard Vidal i Riba) una col·lecció de 1.454 aforismes, autògrafa de dit professor; al Mtre. Felip Pedrell — no satisfet encara d'aportar a la nostra obra les seves ensenyances, recerques originals i deixebles — una col·lecció de publicacions musicals, moltes d'elles d'interès folklòric català o estranger, exornades algunes amb autògrafs dels respectius autors; al competent folklorista D. Valeri Serra i Boldú, a més de les seves obres originals, una col·lecció completa de la revista de la seva direcció *Lo Pla d'Urgell* (1912-1916), que constitueix una font abundosa per a la compilació del Folklore urgellès; al senyor D. Francisco Argemí, una col·lecció triada de la revista *San Sebastián* per a l'estudi del Folklore de Vinaroç; i al senyor D. J. Oliver i Castañer un present d'obres d'interès folklòric català, esplèndidament relligades, veritable joiell arrenecat de la seva propia llibreria.

EL MUSEU ETNOGRÀFIC DE CATALUNYA.—Ja al final de la ressenya del curs anterior ⁽¹⁾ apuntàvem com un dels propòsits de l'ARXIU propulsar la formació del Museu d'Etnografia de Catalunya. En l'instància elevada a la Mancomunitat de Catalunya en 4 d'octubre de l'any passat, insistiem molt especialment sobre aquest extrem.

El primer acte de l'ARXIU encaminat a aquell objecte

(1) ESTUDIS I MATERIALS. Curs de 1915-1916, pàgs. 21 i 22.

fou la conferència del Dr. Aranzadi a que abans ens hem referit, organitzada d'acord amb la Secció de Folklore del *Centre Excursionista de Catalunya*, amb la qual compartim l'iniciativa. Ben prompte es vegé que'l projectat Museu interessava d'aprop a altres centres científics. Efectivament, en lletra de 29 de gener, D. Cebrià Montoliu, del *Museu Social*, s'oferia al Director de l'ARXIU per a pendre part també en la formació del Museu Etnogràfic. Converses preliminars celebrades pel Director de l'ARXIU amb elements del *Centre Excursionista de Catalunya*, amb el Sr. J. Martorell, de la Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona, i Mn. Antoni Griera, de la Secció Filològica de l'*Institut d'Estudis Catalans*, donaren per resultat una reunió de tots els elements interessats en la creació del Museu.

Aquesta reunió tingué lloc al local del *Centre Excursionista de Catalunya* el dia 2 de març de 1917, assistint-hi, a més dels tres senyors abans citats, els senyors D. J. Massó i Torrents, President del *Centre*, D. Agustí Durán i Sanpere, President de la Secció de Folklore del mateix, D. Ramón N. Comas, D. Joaquim Folch i Torres, professor a l'*Escola dels Bells Oficis* i de les Oficines tècniques dels Museus de Barcelona, i per part de l'ARXIU, el Dr. T. de Aranzadi i els sotscrits Director i Secretari.

En aquesta reunió s'acordà constituir-se els assistents en Comitè per promoure la creació del Museu d'Etnografia de Catalunya i dirigir una moció a la Junta de la futura Exposició Internacional de Barcelona per a que patrocinés aquesta iniciativa. Es nomenà una ponència, composta dels Srs. A. Durán, de Aranzadi i Carreras i Artau per preparar aquesta moció, la qual, redactada pel Dr. Aranzadi i traduïda al català pel Sr. Durán i aprovada després pel Comitè, fou cur-

sada a la Junta de l'Exposició. Aquesta moció va inserta en altre lloc d'aquest volum.

Convocats els membres de la referida ponència pels Srs. F. Cambó i Marià Rubió i Bellver, de l'Exposició de Barcelona, se'ls hi comunicà que s'acceptava en principi l'idea de creació del Museu d'Etnografia de Catalunya, condicionada, emprò, per l'organització de les demés seccions de l'Exposició. A aquest efecte es pregà a la dita ponència que puntualisés, en una segona comunicació, el comès del Comitè i capítols principals del projectat Museu, fent una indicació del pressupost de despeses dels primers treballs, sols com a tràmit per a concedir-se la quantitat corresponent.

En una reunió dels Srs. Martorell, Aranzadi, Carreras i Artau i Batista i Roca, foren acordats els punts sobre què havia de versar aquesta segona comunicació, la qual, redactada per l'últim dels senyors mencionats i aprovada pel Comitè en sessió del dia 29 de maig darrer, fou cursada a la Junta de l'Exposició. Vegi's aquesta comunicació, que insertem en altre lloc del present volum.

A la data de tancar la present ressenya, no s'ha rebut la resposta, ni la ponència ha sigut convocada per la Junta de l'Exposició.

La contribució que l'ARXIU ha començat a aportar al futur Museu Etnogràfic de Catalunya, consisteix pel present en insertar, en els qüestionaris, incisos encaminats a recollir el Folklore material. D'aquest modo l'ARXIU trobarà el seu complement en el Museu, i aquest les explicacions necessàries en les investigacions de l'ARXIU. Algún col·laborador, com En Lluís Portabella, anticipant-se als esdeveniments, ha tingut el bon acert d'acompanyar les seves recerques trameses a l'ARXIU amb objectes folklòrics. L'ARXIU ha començat també, per sa part, a recollir fotografies

i materials (jous, cistelles d'anar a oferir, amulets, etc.) amb destí al futur Museu.

EL «CORPUS PAREMIOLÒGIC CATALÀ».— En la sessió extraordinària a que abans ens hem referit, D. Sebastià Farnés, amb paraula senzilla i amena, relatà l'història íntima de la seva col·lecció paremiològica, composta d'uns divuit mil refrans i que significa un treball continuat de més de quaranta cinc anys. Exposà el concepte de «parèmia» i les seves formes més usuals d'expressió. Mitjançant una sèrie de disquisicions crítiques i documentades, restablí el genuí sentit d'algunes parèmies, l'enunciació de les quals resulta avui absurda o inexplicable. Puntualisà el disertant l'àrea territorial de les seves investigacions i els elements de que s'ha servit per a formar la seva col·lecció, fent amb aquest motiu interessants referències als estudis paremiològics a Catalunya.

A l'obrir la sessió, el Director de l'ARXIU donà compte del curs dels treballs dels col·laboradors. Enaltí l'exemple del Sr. Farnés a l'incorporar a l'ARXIU la seva col·lecció, «veritable epopeia de la seva vida», i proclamà els aventatges d'aquest mètode de col·laboració que permetrà fer una obra de conjunt, seriosa i completa fins on pot dir-se en aquesta mena de treballs. Ponderà l'importància de les col·leccions paremiològiques comarcals, les quals — afegi — després de completar la col·lecció Farnés, restaran arxivades no sols com a peces de convicció, sinó també com a veritables documents per a altres estudis de l'ARXIU, quedant així de pas perpetuat l'esforç personal dels col·laboradors.

En altre lloc donem compte dels materials paremiològics rebuts durant el present curs. A prec de molts col·laboradors que estan ordenant llurs col·leccions, s'és prorrogat, fins a nou avís, el terme per

»

a contestar el qüestionari redactat pel Sr. Farnés.

Podem ara ja avançar les línies generals del projectat *Corpus Paremiològic Català*. Constarà aquesta publicació de tres parts :

1.ª part : INVENTARI PAREMIOLÒGIC DE LA LLENGUA CATALANA.— La seva base serà la col·lecció Farnés, completada amb els materials de l'ARXIU i d'altres procedències. Les parèmies s'insertaran numerades i per ordre alfabètic del primer substantiu i, en son defecte, del primer verb, donant preferència a l'infinitiu. Figurarà com a proemi, l'història de la col·lecció Farnés i la Bibliografia paremiològica catalana.

2.ª part : CORRESPONDÈNCIES HISPANES.— Seguint l'ordre correlatiu de numeració de la 1.ª part, seràn utilitzades, per a bastir aquesta 2.ª part, les col·leccions paremiològiques publicades en llengües castellana, gallega, portuguesa i èuskara, així com també les col·leccions hispano-americanes. Cal insistir aquí en el declarat propòsit de fer del *Corpus* abans que una obra d'erudició, de pura curiositat o d'exclusiu interès filològic-literari, una base completa, sistemàtica i gosem dir inèdita per a un estudi de la filosofia popular comparada dels pobles hispans ⁽¹⁾.

Per tal d'establir l'àrea de comparació etnogràfica general, caldria encara anotar paralelament les correspondències paremiològiques dels diversos pobles; tasca aquesta que indiquem sols com expressió d'un desig, puig implica dificultats gairebé insuperables.

3.ª part : LA FILOSOFIA POPULAR CATALANA A BASE DE PARÈMIES.— Constituirà una veritable enciclopèdia de la vida, presentada per ordre sistemàtic de temes. Creiem excusat advertir la novetat i la transcendència d'aquest propòsit, digne coronament de totes les investigacions precedents.

La 2.ª i 3.ª parts suposen la publicació prèvia de la 1.ª part. Per a bastir-les, serà necessària una hàbil distribució de tasques, que la Direcció anirà preparant

(1) Vegi's la nota preliminar de la Direcció al «*Corpus Paremiològic Català*», ESTUDIS I MATERIALS. Curs de 1915-1916, pàgs. 53 i 54.

amb temps, aprofitant l'obligada lentitut de la publicació. L'empresa exigirà, en conjunt, repetides consultes a especialistes en les respectives matèries i a diversos centres científics i professionals.

Respecte a la manera més adequada de fer la publicació, ens decidim per la de fascicles, que aniràn veient la llum successivament. D'aquest modo serà factible una acurada revisió de les matèries impreses, revisió que podran portar a cap els mateixos col·laboradors i donarà contingut a un Apèndix de noves parèmies registrades durant el curs de la publicació.

Ha començat l'ordenació del material paremiològic corresponent a la lletra A, com a preparació del primer fascicle.

MOCIONS DELS COL·LABORADORS. — No hem d'insistir en l'afirmació tantes vegades repetida de que concebim l'ARXIU com un organisme vivent. La funció dels col·laboradors, àdhuc essent molt variada i diversa en quantitat i calitat, no és merament *passiva*, sinó *personal* i, per consegüent, *responsable*. Ni tant sols d'*anònima* cal calificar aquella funció; puig les tasques de l'ARXIU són de tal naturalesa, que, fins tractant-se de la més diminuta recerca o variant, és condició precisa per a aprofitar-la el que vingui avalada amb el nom del col·laborador respectiu, veritable *notari* — per dir-ho així — del fet concret que certifica.

Ultra aquestes consideracions, la Direcció, que no oblida que l'ARXIU constitueix una càtedra que actua a distància, s'ha complagut en mantenir el diàleg amb els col·laboradors, recollint iniciatives i advertències expressament formulades o apreses al registrar els materials que s'han anat rebent.

És per tot això que inaugurarem avui un capítol especial per a donar compte d'algunes de les més interes-

sants mocions fetes i de les respostes respectives, les quals, a l'ésser divulgades, devindràn normes generals de l'ARXIU.

D'una interessantíssima lletra de D. Jaume Oliver i Castañer, de Barcelona, de 24 de desembre de 1916 — que sentim no poder reproduir íntegrament, — són els següents conceptes: «El Folklore és, doncs, una «ciència complexa, no un art. Perxò no és precís que'l «folklorista sia artista ni literat, sinó psicòleg i naturalista; veusaquí perquè necessita el fonògraf i el kodak «millor que'l cisell i els retoricismes. Convé, per tant, «tenir molt present que'l Folklore recollit directament «dels llavis del poble, per tal que resulti document científic, deu ésser transcrit amb tota fidelitat, però no en «el català *soi-disant* literari, sinó en el dialecte català «parlat a la comarca o població on es folklorisi.»

«No existeix el Folklore català, perquè precisament «res hi ha tan localisat com el Folklore. Tenim sí, a «Catalunya, Folklore empordanès, urgellès, aranès, «lleidetà, vallesà, tarragoní, tortosí, etz., i és precís que «quan es transcriguin els elements folklòrics d'aquelles i altres comarques de Catalunya es compregui, «al llegir-los, de quina comarca són, tal i com ho compremem a l'escoltar-los de boca de qualsevol individu «del nostre Principat.»

El criteri psico-naturalista, explícit ja en els inicis de l'ARXIU, ha sigut refermat durant el segon curs. Cal recordar aquí que l'ARXIU és fill legítim d'una càtedra de Filosofia i que un dels seus objectius ben declarats és la sistematisació de materials, recollits en *estat natural*, per a anar bastint la psicologia del poble català. Enguany, un naturalista, el Dr. Aranzadi, ha entrat a col·laborar en les nostres tasques, no desmentint, sinó alegant precisament la seva filiació científica.

Sens que sia assentir a la proposició de que «no exis-

teix el Folklore Català», cal, en veritat, proclamar la diversitat folklòrica catalana i atènyer-se a aquest fet. Sobre'l mateix tema i amb referència concreta a la cançó popular catalana, escriu un altre col·laborador, Mn. Xavier Carbó, de Girona (16 de juliol de 1917): «Vaig sospitant que dintre la Cançonística hi ha una mena de dialectisme que no permet trobar dues versions iguals d'una cançó entre dos diferents llocs de població, llevat d'alguns cassos excepcionals en que la cançó té prou força de naturalesa per a sobreposar-se a tota estranya influència».

El problema és consemblant al de la unitat de la llengua catalana. Però cal registrar aquest fet significatiu: quan més forta s'inicia la tendència — o el desig, si's vol — vers la unitat de l'idioma català, és precisament quan més seriosament són empresos els estudis dialectals. Així també l'ARXIU es preocupa d'extendre la xarxa del seus col·laboradors, per tal de descobrir a través de totes les varietats folklòriques comarcals el fons comú, permanent i substancial, que permetrà afirmar la unitat espiritual del poble català.

En la mateixa lletra, el Sr. Oliver i Castañer senyala el defecte d'alguns folkloristes, consistent en alterar els conceptes i àdhuc les paraules quan es tracta de Folklore irreverent o poc decorós. Entenem, efectivament, que el Folklore no deu ésser mai corregit baix cap pretext; però una cosa és la *recol·lecció* de aquesta mena de Folklore i altre és la seva *divulgació*, al menys per a tota classe de persones. Perxò l'ARXIU té una part reservada, i la Direcció procurarà cercar en cada cas concret la fórmula discreta que, salvant les necessitats estrictament científiques de la nostra obra, aparti fins la sospita llunyana de que aquesta pot ésser utilitzada per altres fins.

El Dr. Eduard Xalabarder, de Barcelona (24 de ju-

liol de 1917) ha remarcat l'interès filosòfico-pedagògic dels adagis: «El meu recull de refrans — diu — no és «per una simple curiositat. El refrà és la ciència d'ob-
«servació popular, concretada en una fórmula sen-
«tenciosa i que inclou un concepte de fonda filosofia
«pràctica. I per aquest motiu, entenc que és un gran
«element per l'ensenyança».

D. Lluís Arrufat, de Castelló de la Plana (14 de juliol de 1917), contestant a indicacions de la Direcció, anuncia el seu propòsit de transcriure les recerques segons el valencià parlat a Castelló, «tal com sona». Norma aquèsta conforme amb lo abans escatit i establert ja en la 3.ª de les *Instruccions generals* als col·laboradors (vol. I, pàg. 107).

D. Josep Montanyà, del Seminari de Comillas (Santander), escrigué amb data de 20 de mars de 1917: «Aquí hi ha estudiants de tot Espanya i alguns d'Amè-
«rica. Alguns de Bascongades i altres de Castella se
«m'han ofert per treballar si són bons per alguna cosa
»que interessi a l'ARXIU. Per tant, si aquest es vol
«valdre d'algún d'aqueixos elements, ja sigui per mú-
«sica, ja per una altre cosa, faci el favor de dir-ho i
«de traçar el sentit en què podrien ésser útils i el sen-
«tit en què haurien de treballar».

A una invitació tant afalagadora, contestà la Direcció acceptant l'oferta. Caldrà — afegia — que'ls nous col·laboradors es dediquin especialment a recerques folklòriques de llur respectiva regió, que serviràn per a demarcar l'«àrea de comparació hispana»; i sobre tot que aportin notes bibliogràfiques que'ns ajudaràn a formar la Biblioteca folklòrica hispana.

El professor del Seminari de Tortosa, Dr. Joan B. Manyà (29 de febrer de 1917) ens indicava la conveniència de que les recerques es poguessin portar a cap durant les vacances d'istiu. Abundant en la ma-

teixa idea, afegia el Sr. J. Esteve, de Manresa, (1 de maig de 1917) que «seria molt pràctic donar un any de temps per a la resposta del qüestionari paremiològic, «car moltes dites, com que són de temporada, no més «s'atinen en la seva respectiva». I Mn. Joàn Baixeras, de Guimerà (5 de juliol de 1917), senyalava la conveniència de simplificar els qüestionaris.

Aquestes observacions són molt atinades, i de totes elles n'ha pres bona nota la Direcció. Els qüestionaris seràn abreviats tot lo possible, i quan no ho sien, es marcarà amb lletra més grossa la part essencial, o bé es farà constar expressament que aquells són, més que tot, una *guia*. Ademés seràn publicats en fulles separades circulants, i es procurarà donar un marge ample i adequat de temps per a les respostes.

NOVES INVESTIGACIONS.—En altre lloc donem compte de les respostes rebudes als qüestionaris i de altres recerques inèdites sobre diversos temes. La collita, com pot veure's, no ha sigut escassa, fent concebir les més falagueres esperances.

Es cosa plaent ara presentar noves línies d'investigació, explicar com han nascut i com han d'ésser descapdellades. En general, les noves investigacions respònen al propòsit, extensament desenrotllat per la Direcció, d'organisar una secció especial encarregada de l'estudi i sistematizació de totes aquelles manifestacions de caràcter consuetudinari que constituïxen l'expressió més llegítima i autèntica de la vida moral, jurídica i econòmica del poble català.

En varies sessions ordinàries del curs es discuti molt detingudament si calia redactar un qüestionari únic, complet — fins on això fos possible — i sistemàtic, per a ésser desenrotllat amb tot rigor de mètode, amb abstenció absoluta de tota altre recerca; o pel

contrari, si calia proclamar un règim de *porta oberta*, d'investigació lliure. El criteri pràcticament adoptat és el que resulta del següent programa d'investigacions:

Primerament i baix la ponència dels senyors Aranzadi, Carreras i Artau (Tomàs) i Batista i Roca, presentem un qüestionari sobre *El Naixement*, primer del tema general: *Les Jornades de la vida*. Aquesta investigació compendrà varies etapes, que ocuparan altres tants cursos. Així, a més de no fadigar als col·laboradors, serà possible recollir les deficiències d'investigació advertides en les darreres respostes, subsanant-les amb capítols complementaris que figuraran en els qüestionaris subsegüents.

Paralelament, embestim altres temes més concrets, l'investigació dels quals és o bé inajornable per raó de les circumstàncies o estava ja esboçada en les recerques inèdites del primer curs o en treballs anteriors de la Càtedra d'Ètica.

Així iniciem les investigacions sobre *Ètica i Dret consuetudinari i Economia popular de Catalunya* amb un qüestionari (primer de la sèrie) sobre *Costums i tractes més usuals referents a bestiar*, redactat pels senyors Daniel Danés i Torras i Carreras i Artau (Joaquim). Aquesta nova investigació és, per una banda, concreció pràctica de la conferència sobre «Joaquim Costa i els estudis consuetudinari a Espanya», i per altra, una ampliació de les dues notes d'En Carreras i Artau (Joaquim) sobre costums i contractes de bestiar, arxivades durant el primer curs (vol. I, pàg. 104). Estava aquest darrer treballant sobre el tema i preparant la Bibliografia complementària de la susdita conferència, quan el jove advocat Sr. Danés, en lletra de 5 de juliol prop passat, sol·licità de la Direcció aquelles dues notes, manifestant que tenia materials recollits sobre el mateix assumpte i el

seu propòsit d'ampliar-los. D'aquí nasqué la col·laboració i la ponència conjunta.

Altra investigació és la referent a la *Cançó popular catalana*, iniciada amb el qüestionari (primer de la sèrie sobre aquest tema) redactat per D. Robert Gerhard, jove de sòlida preparació musical i literària, excursionista d'habitut i un dels deixebles predilectes del Mtre. Pedrell. La importància d'aquesta investigació és excepcional si's té en compte que per moments s'estàn perdent les nostres velles cançons i que's tracta del primer pas reflexiu i metòdic per a l'empresa del Cançoner català. Cal consignar, de més a més, que l'ARXIU disposa ja d'un primer fons inèdit de cançons populars, lletra i tonada.

Baix la denominació genèrica de *Qualitats mentals del poble català* el sotscriu Director emprèn una sèrie d'investigacions d'indole molt variada, però conexas, com pot veure's pels dos qüestionaris presentats. Versa el primer sobre *Trets característics i sancions populars: motius, «alias», mals noms, penjaments, vituperis*, etc. És aquest un tema que de temps venia preocupant a l'autor del qüestionari, qui el transportà a la seva Càtedra d'Ètica, fent-ne assumpte d'una primera investigació de conjunt amb els alumnes, destinada a l'ARXIU DE PSICOLOGIA COL·LECTIVA I ÈTICA HISPANES. N'obstant la seva aparent trivialitat, no dubtem en afirmar que és aquesta una de les línies d'investigació més dretureres per a enfondir en la psicologia del poble català. El segon qüestionari, que versa sobre *Comparances populars catalanes*, fou suggerit per un interessant recull del col·laborador Mn. Sanxo Capdevila sobre aquest mateix tema, localisat a Sant Martí de Maldà (Urgell). Més tart, altre col·laborador, Mn. Modest Camí, presentava una ordenació de materials consemblants referents a Lleida en general. Es tracta

ara d'extendre l'investigació a les diverses comarques catalanes per tal de poder establir el coteig i anotar els consegüents resultats d'ordre psicològic.

A posta, les investigacions no van a càrrec de l'ARXIU innominadament, sinó de ponències personalment responsables de la tasca confiada. A més, com pot veure's en el present volum, a cada investigació nova, i com exploració prèvia de la mateixa, es presenta la bibliografia especialisada fins on bonament hagi sigut possible fer-la.

Per últim, inaugurem en aquest volum una secció especial sobre *Religiositat popular i tradicional de Catalunya*. A aquest intent respònen les iniciades col·leccions de goigs, descripcions de santuaris i demés documents, fascicles i estudis relatius a devocions populars. Altres i molt variades exploracions sobre el mateix assumpte vindran a continuar aquesta primera tasca, la transcendència de la qual creiem innecessari haver de ponderar.

NECROLOGIA. — Amb fonda pena hem de donar compte de la pèrdua irreparable de dos estimats col·laboradors: de D. Francesc Badenes Dalmau, llorejat poeta i escriptor meritíssim de València, i de D. Francesc Monsalvatje i Fossas, el gran historiador de l'antic comtat de Besalú, egregi i abnegat patrici. Ambdós, pocs dies abans de deixar-nos, ofrenaven a l'ARXIU algunes de ses publicacions. En Badenes, en una delicada lletra de 20 de desembre darrer, oferia, de més a més, materials inèdits de Folklore valencià. R. I. P.

El Director de l'Arxiu,

TOMÀS CARRERAS I ARTAU

professor de la Càtedra d'Ètica

L'Ajudant-Secretari,

JOSEP M.ª BATISTA I ROCA

licenciat en Dret i alumne de la Facultat
de Filosofia i Lletres

14 d'agost de 1917.

OLIVA DE VILANOVA, IMPRESSOR
BARCELONA

RF-7-36